

УДК 343.102

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/613-614

Віктор ПЛЕТЕНЕЦЬ

професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ТА СТОРОННІХ ОСІБ
ЯК УМОВА ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ**

Питання забезпечення безпеки учасників кримінального провадження завжди визначалось умовою реалізації його завдань. Стаття 2 Кримінального процесуального кодексу визначає, що основними завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1].

Потребує уваги те, що ухвалений в 1993 році Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, котрі беруть участь у кримінальному судочинстві», в якому визначено права і обов'язки органів, які забезпечують безпеку, а також права і обов'язки осіб, які потребують захисту, заходи забезпечення безпеки та механізм їх реалізації [2].

Варто наголосити, що, наприклад, співучасники, які займали добросовісну позицію, свідки, потерпілі, відчувуючи загрозу безпеці власній або близьким, можуть займати недобросовісну позицію. Це може проявлятися у залишенні місця постійного мешкання, униканні від явки на виклики до правоохоронних органів, відмови від раніше даних свідчень, їх зміні.

Наведене дозволяє наголосити, що між кількістю отримуваної під час розслідування інформації та відчуттям захищеності відповідним учасником провадження може бути простежена пряма залежність [3, с. 187]. Тож безпека учасників є ваговою умовою отримання відомостей про обставини кримінального правопорушення.

Великий тлумачний словник визначає «захист» – як недопущення вчинення чогось, заборона, охорона (кого/чого-небудь від нападу, замаху, ворожих дій) [4].

Оптимальна лінія поведінки або найбільш раціональний спосіб дій визначається як тактичний прийом [5], що є основою криміналістичної тактики й організації діяльності уповноважених осіб та дозволяє отримати необхідну кількість відомостей, впливати на процес слідчих (розшукових) дій та процес розслідування. Визначення оптимальної лінії поведінки з боку посадових осіб правоохоронного органу при застосуванні заходів забезпечення безпеки, як наголошує В. С. Зеленецький, передбачає необхідність урахування конкретної ситуації. Окрім того, в процесі боротьби зі злочинністю реалізуються різні варіанти застосування одного й того ж засобу безпеки в різних сформованих ситуаціях, що дозволяє говорити про функціональну поліваріантність засобів безпеки. Отже, рішення про застосування відповідного заходу забезпечення безпеки повинні ухвалювати уповноважені особи відповідно до потреб та розуміння обмежень, що вони несуть для особи, до якої застосовані.

У кримінальному судочинстві Б. В. Щур під тактикою забезпечення безпеки осіб розуміє: найбільш оптимальну систему заходів; сукупність (систему) тактичних прийомів забезпечення безпеки; оптимальні криміналістичні рекомендації щодо забезпечення безпеки; структурну залежність заходів безпеки [6, с. 11].

Особливого значення заходи забезпечення безпеки набувають в умовах збройної агресії РФ проти України. В цих умовах без забезпечення безпеки учасників, особливо тих, які стали жертвами насильства сексуального характеру, перебувають в особливо вразливому стані, отримати криміналістично вагому інформацію складно, а в переважній більшості неможливо [7, с. 232]. Це зумовлює необхідність зосередження належної уваги на виведення особи в контактний стан, реалізація чого має здійснюватися масштабним, всебічним

підходом до діяльності. Лише після цього може йтися про отримання відомостей про обставини вчиненої події.

Отже, можемо наголосити, що безпека є, з одного боку, багатоаспектною проблемою, що потребує належної уваги з боку правоохоронців. З іншого – є умовою висвітлення відповідним учасником необхідної їй достатньої для ухвалення обґрунтованих рішень даних. Ступінь заходів для забезпечення безпеки у кожному конкретному випадку визначатиметься потребою індивідуального підходу до її здійснення в можливості реалізації завдань кримінального провадження.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». Харків : Одісей, 2012. 360 с.

2. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 грудня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 11. Ст. 51.

3. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії досудовому розслідуванню : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 424 с.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.

5. Будзієвський М. Ю., Лускатов О. В., Пиріг І. В., Плетенець В. М., Чаплинський К. О., Чаплинська Ю. А. Криміналістика (курс лекцій) : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 397 с.

6. Щур Б. В. Тактика усунення протидії розслідуванню злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : Нац. юрид. акад. імені Ярослава Мудрого, 2005. 20 с.

7. Плетенець В. М. Сексуальне насильство в умовах воєнного стану в Україні: становище й шляхи підвищення ефективності його виявлення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022. № 2. С. 227-237.

УДК 343.126.1

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/614-617

Олена ФЕДОСОВА

заступник завідувача
науково-дослідної лабораторії
з проблем наукового забезпечення
правоохоронної діяльності
та якості підготовки кадрів
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану особливої актуальності набуває питання обрання запобіжних заходів, оскільки пов'язано це з обмеженням основних прав людини. З огляду на це, особливої уваги заслуговує питання правових підстав застосування тримання під вартою як виняткового запобіжного заходу. Насамперед треба сказати, що запобіжні заходи – це заходи процесуального примусу, які обмежують особисту свободу та свободу пересування підозрюваного (обвинуваченого) і застосовуються з метою запобігти можливості ухилитися від слідства і суду, перешкодити встановленню об'єктивної істини та здійсненню правосуддя, а також продовжити злочинну діяльність [1, с. 349–350].

Для обрання запобіжного заходу потрібна система фактичних підстав: по-перше, це докази вчинення підозрюваним (обвинуваченим) злочину; по-друге, це докази наявності ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений, може вчинити нові злочини чи протидіяти розслідуванню; по-третє, доведеність під час обрання конкретного запобіжного заходу того, що жоден із більш